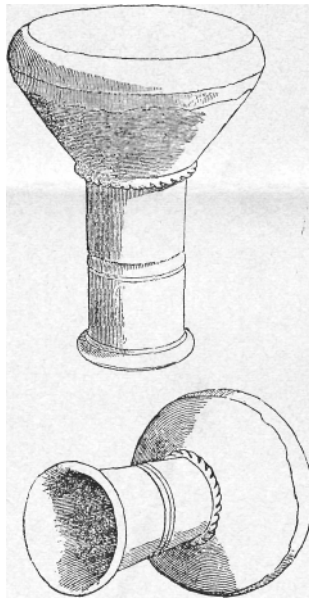

MUZIEK EN DANS IN DE ATLAS.
door W.v. Binsbergen (Vervolg en slot)

Letkend op de begeleidende muziek en op de bewegingen kan men de dansen in dit gebied verdelen in : ontspanningsdansen (die iedereen kan doen) en specialistische religieuze dansen: extasedansen. Maar de situaties waarin men deze dansen doet lopen dooreen; met dien verstande, dat de extasedans slechts 's nachts gedaan kan worden. Het is gebruikelijk een heilige eer te bewijzen door een ontspanningsdans bij zijn heiligdom of op zijn feest. Een extasedans verhoogt de waarde niet alleen van religieuze feesten, maar ook van huwelijk en besnijdenis. Een extasedanser is een apart ingewijde specialist, die door zijn dans direct contact maakt met heiligen en geesten. Maar bij afwezigheid van ingewijden vermaken ook jonge oningewijden zichzelf en de toeschouwers met de extasedans, op een avond, dat er muzikanten zijn. Niemand noemt deze imitaties heiligschennis Ook de extasedans van de ingewijden is immers voor de toeschouwers vooral een opwindend schouwspel, dat hen vaak in een kermisachtige stemming brengt. Sommigen, waaronder ook ingewijde dansers, ontkennen zelfs het hele religieuze karakter van de extasedans! Niemand wordt dan ook betaald om te dansen.

Hierbij een voorbeeld van een wijsje voor de ontspanningsdans. Het wordt, met eenvoudige variaties, herhaald in de 5 tot 10 minuten dat een dans duurt. (Voorbeeld 1).

DARBOEKKA-TROM, nog een instrument, dat ook in de Atlas gebruikt wordt.

Alle dansen zijn in principe Individueel; maar tegelijk kunnen één tot ca.vier mensen dansen. Iedere danser improviseert op de muziek, volgens enige basisbewegingen en eigen variaties. Wanneer twee mensen tegelijk dansen, wenden zij meestal het gezicht naar elkaar en passen zij hun

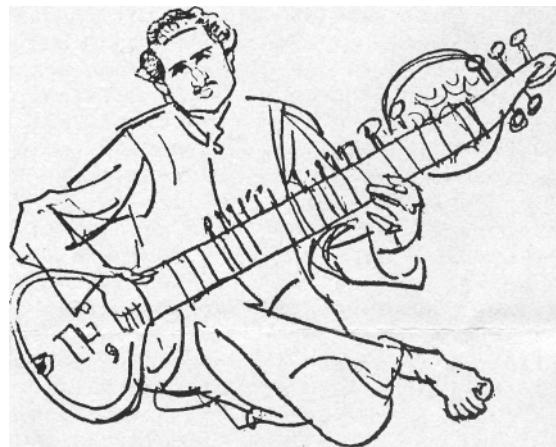
bewegingen enigszins aan. Men begint met de gebogen armen iets vooruitgestoken, de handen op schouderhoogte. De basisbewegingen zijn eenvoudig: pas op de plaats, een langzame draai op de linkervoet waarbij de rechtervoet zich telkens afzet; een pas: rechts voor/bij/rechts achter/bij; het schuin vooruit werpen van het bekken, het draaien van de buik in het verticale vlak; schudden van het bovenlichaam het opheffen van een arm; het opheffen van beide armen tegelijk; vrouwen benadrukken de bewegingen van de romp, mannen die van armen en benen Vrouwen houden soms een hoofddoek gespannen tussen de opgeheven handen. Mannen accentueren de bekkenbeweging met een sjaal die zij (als een vrouwenceintuur) om de lendenen knopen. Bepaalde variaties heb ik alleen bij mannen gezien: springen, knikken met de polsen, nadrukkelijk met het achterwerk schudden, het gebruik van een of twee wandelstokken om over te springen en (getweeën) aan rond te draaien, en twistbewegingen (waarbij men inderdaad 'twiest' 'twiest' roept). Vooral deze variaties worden toegejuicht door de toeschouwers; zij kunnen een danser bekend maken tot ver buiten zijn eigen gehucht.

De extasedans is iets heel anders. Voorbeelden 3 en 4 geven liederen voor de extasedans. Zo bestaat er een beperkt aantal, waaruit iedere ingewijde er voor het leven een gekozen heeft: zijn 'mystieke pad'.

sitaar-leerboek

Nu de sitar-muziek zich verheugt in een ongekende bewondering van Westerlingen en deze instrumenten in diverse prijsklassen zo maar te koop zijn in Nederlandse winkels heeft dit een logisch gevolg. Steeds meer mensen, ook zij die tevoren nooit tot musiceren kwamen, willen nu leren sitar spelen. Er is vraag naar leraren, maar die zijn schaars en niet in alle delen van ons land beschikbaar. Een goed studieboek is gewenst en dat is in Amerika dan ook in gebruik genomen.

INTRODUCTION TO SITAR by Harihar Rao is eventl. via het Genootschapssecretariaat te bestellen en men kan er een begin mee maken, al blijft een corrigerende leraar wenselijk. Net het instrument behandeld te hebben in zijn karakteristieken wijdt het boek aandacht aan stemming, ook van de hypothetische snaren. Hoe je het instrument dient vast te houden bij het bespelen, de vinger technieken, nieuwe snaren opzetten en de verzorging in het algemeen wordt eveneens geleerd, alles met foto's geïllustreerd.

De steloefeningen maken gebruik van drie toonreeksen: 'bilawal', 'kafi' en 'purvi', totaal 20 oefeningen, waaronder 'jhala' en het voortbrengen van de glijdende tonen door middel van het opzijtrekken van de snaren, die typische sitar-techniek. Met een eenvoudige melodie, gebaseerd op een Indiaas volkslied, besluit dit leerboek.

1. A B

2.

3. Si-di M'hâ-med 1. e-râ-qu-de karma - te
2. e-râ-qu-de zrou-ei - a

Me-hâ-med bi'l hachla - ta
Me-hâ-med k'tou - na nei - a

4. 1. Tha - mouni Tha - mou - ni «Abdelqader tho'ayouni
2. Tha - mouni Tha - mouni ana khdim Mizouni

Tha - mouni bi'l hada «Abdelqader ou oulâda
Tha - mouni bi'l hada «Abdelqader ou oulâda

VERTALING VAN DE TEKST VAN 3

Mijn grootvader Mhemmed
Die slaapt onder de hagendoorn
Mhemmed met de patrijzen
Die slaapt in het struikgewas
Mhemmed help mij .'

Dit lied noemt de namen van de heiligen, waarmee de danser geacht wordt contact te maken door de muziek te beluisteren die uit de qosba (of zokra) stroomt. De geringste fout van de muzikanten vernielt de trance waardoor de danser zich bezeert. Want dans, muziek en ademhalingsregulatie voeren hem tot een hoge lichamelijke en geestelijke concentratie; voortijdig verstoren geeft hevige spierkrampen. Bovendien kan de danser door zijn trance (en geholpen door goocheltrucs?) zonder pijn vuur, een gloeiende sikkkel, cac-tusbladeren en messen manipuleren als bewijs van bijzonder contact met het bovennatuurlijke; een fout is dan echt gevaarlijk.

De extasedans bestaat uit gedeelten van enkele minuten, waartussen een korte rust. Bij dansers van de laagste rang (fekier) duurt de dans maar een of twee gedeelten, steeds met hetzelfde lied. Bij de hoger geplaatste sjawsj doorloopt hij meer dan twee gedeelten, met aanvullende liederen, en kan hij wel twee uur duren. hen sjawsj kan voor de dans vrouwenkleren aan doen.

Meestal danst maar een ingewijde tegelijk. Vaak echter danst een niet-ingewijde jongeman mee: zich voor te bereiden op de inwijding, maar meestal louter als komisch tegenwicht voor dit toch wel dramatisch ritueel - juist zoals bij de reeds vermelde imitaties. De uitgangstand voor de extasedans is gebogen met de handen op de rug lichte spreidstand. De belangrijkste basisbeweging is als volgt: linkervoet optillen, en hupje op de rechtervoet waarbij het bovenlichaam omhoog gaat en het hoofd in de nek wordt geworpen; neerzetten van de linkervoet waarbij het bovenlichaam wordt gebogen en het hoofd naar de borst gaat; dezelfde beweging van de danser harmonieert aanvankelijk slecht met de muziek. De danser gaat telkens bij de muziek staan, of knielen. om de 'stem van de heilige' beter te horen. Nu en dan zingt hij ,nadrukkelijk ademend, het lied. Gedurende de dans worden de bewegingen gevarieerd volgens een vast patroon: hurken; met de linkerarm op de rechterschouder slaan: armen voor de borst kruisen en weer uitslaan; springen; springend

de hakken tegen de billen slaan; Krachtig uitademend; om een gebogen arm naar

VOORBEELDEN VAN MUZIEK UIT DE ATLAS

Deze weergave in ons muziekschrift is slechts een ruwe benadering. De toonafstand ligt in werkelijkheid niet vast: hij hangt af van de boring van de fluit of zokra, die van instrument tot instrument enigszins verschilt. Ook gezongen vertonen de melodieën van zanger tot zanger verschillen. Slechts de basismelodie is hier weergegeven, zonder versieringen of variaties. De voorbeelden zijn:

1. Wijsje voor de ontspanningsdans.
2. Een melodie genaamd 'en-neuba': muziek ter ere van een zeer belangrijke plaatselijke heilige, waarmee iedere muzikale avond wordt geopend en die ook (opnieuw) klinkt tijdens de voorbereidingen voor de extasedans. Deze muziek wordt ook bij heiligdommen gespeeld.
- 3« Lied voor de extasedans van de heilige Djeddi Mhemmed.
4. Lied voor de extasedans van de grootste heilige van Noord-Afrika, Sidi Abdelqader el Djilani. Alle andere heiligen zijn zijn ondergeschikten, zijn zonen; van hen wordt in het bijzonder genoemd Sidi Mizoeni.

VERTALING VAN DE TEKST VAN 4.

Ik ben getroffen, ik ben getroffen
Ik zie Abdelqader voor mijn ogen
Ik Ben getroffen door de woede
van Abdelqader en zijn Zonen.
Ik ben getroffen, ik "ben getroffen
Ik ben een dienaar van Mizoeni
Ik ben getroffen door de woede
Van Abdelqader en zijn Zonen.

achteren stoten, de ene arm na de andere; in de handen klappen; huppen op twee voeten tegelijk. De danser kan met deze bewegingen een bepaald dier nabootsen: haan, geit, patrijs - verbonden met de in het lied genoemde heilige. De muzikanten en da toeschouwers l helpen de danser door zijn lied mee te zingen, en door uitroepen: 'Allah; ja hoe! (O God) ; 'haj' (God leeft). De muziek gaat steeds sneller, de bewegingen van de danser harmonieëren er steeds beter mee en worden steeds heftiger en wijder. Totdat hij neervalt. Na enige minuten wordt hij een met heiligen en geesten weer bijgebracht zonder gevaar nu: water en een godsdienstige spreuk verjagen de geesten. Bij deze oppervlakkige beschrijving moet het blijven Ik hoop dat ik mijn lezers toch iets nader heb gebracht tot de muziek en dans van een nog steeds weinig bekend gebied.